

psihologii: LXVIII mezhdunar. nauch.-prakt. konf. – Personality, family and society: issues of pedagogy and psychology: Proceedings of LXVIII international scientific-practical conference (pp. 61–62). Novosibirsk : SibAK [in Russian].

5. Bar-On R. Emotional intelligence Inventory (EQ-i) / Toronto, Canada: Multy-Health System, 1997. 76 p.

Стаття надійшла до редакції 31.05.2019.

The article was received 31 May 2019.

УДК 159.923

DOI 10.32999/ksu2312-3206/2019-3-2

МАСКУЛІННІСТЬ ЯК ЧИННИК ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ: КРОС-КУЛЬТУРНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Веласкес-Монтіель Сандра,

ад'юнкт-професор

Університет Вебстер (Відень)

sandrav03@webster.edu

ORCID 0000-0003-3624-2637

Метою статті є аналіз зв'язку та впливу маскулінності на психологічне благополуччя особистості в різних за етнічним складом вибірках.

Методи. Для досягнення мети проведене емпіричне дослідження особливостей маскулінності та психологічного благополуччя в трьох групах досліджуваних – українців, німців та іспанців. Для визначення вираженості маскулінності в досліджуваних української вибірки використаний опитувальник FPI (Й. Фаренберг, Х. Зелг, Р. Гампел; шкала «маскулінність / фемінність»), фактор «маскулінність-фемінність» у досліджуваних іспанської та німецької вибірок діагностувався за допомогою опитувальника MMPI-2 (Дж. Грехем, А. Телліджен, Дж. Бучер, В. Далстром, Б. Кеммер; у даній публікації аналізуються дані шкали 5 «маскулінність / фемінність»); специфіка психологічного благополуччя досліджуваних усіх груп досліджена за допомогою методики «Шкала психологічного благополуччя» (К.Д. Ріфф, адаптація Т. Шевеленкової і П. Фесенка). Подальший кількісний аналіз емпіричних даних передбачав застосування коефіцієнту кореляції Пірсона та коефіцієнту рангової кореляції Спірмена, регресійного аналізу.

Результати. Виявлені чіткі кореляційні зв'язки маскулінної гендерної ідентичності з такими параметрами психологічного благополуччя, як спроможність до автономії, управління соціальним середовищем та особистісне зростання. Встановлені відмінності у таких зв'язках, що характерні представникам різних досліджуваних груп, виокремлених за етнічною ознакою. Іспанці відрізняються тим, що їх гендерна роль чоловіка пов'язана з вираженням маскулінності, передбачає наявність чітких життєвих цілей, позитивним сприйняттям себе та реалізацією в стосунках. Німці як носії маскулінних патернів поведінки також мають позитивне ставлення до себе, проте реалізація в стосунках і життєві цілі для них не є детермінантою благополуччя. Маскулінна поведінка чоловіка-українця передбачає автономізацію в соціальних стосунках і не пов'язана ні з чіткими життєвими цілями, ні з позитивним сприйняттям себе.

Висновки. За підсумками емпіричного дослідження можна стверджувати про те, що набуття чітко визначеної маскулінної гендерної ідентичності є вагомим чинником досягнення психологічного благополуччя. Чітке визначення переважаючого гендерного патерну поведінки дає особистості можливість більш успішно реалізувати себе у системі стосунків з оточуючими та реалізуватися у житті.

Ключові слова: гендерна ідентичність, маскулінність, статева роль, психологічне благополуччя, автономія, позитивні стосунки з оточуючими, управління соціальним середовищем, особистісне зростання, самоприйняття, цілі в житті.

MASCULINITY AS A FACTOR OF PERSONALITY WELL-BEING: CROSS-CULTURAL STUDY

Velasques-Montiel Sandra,

Adjunct-professor

Webster University (Vienna)

sandrav03@webster.edu

ORCID 0000-0003-3624-2637

The purpose of this article is to analyze the connection and the influence of masculinity on the psychological well-being of the personality in different ethnic composition of the samples.

Methods. To achieve the purpose, the features of masculinity and psychological well-being in the three groups of subjects – Ukrainians, Germans and Spaniards – empirical study was conducted. To determine the severity of masculinity in the Ukrainian sample, the FPI questionnaire (J. Farenberg, H. Zelg, R. Gampel, the “masculinity / femininity” scale) was used, the factor “masculinity–femininity” in the studied Spanish and German samples was diagnosed with the help of the questionnaire MMPI-2 (J. Graham, A. Telligen, J. Bucher, V. Dalstrom, B. Kemmer, scale 5 “masculinity / femininity” was used). The specificity of psychological well-being of all groups was investigated using the questionnaire “Scale of psychological well-being” (K.D. Riff, adaptation of T. Shevelenkova and P. Fesenko). Further empirical data quantitative analysis provided for the application of the Pearson correlation coefficient and Spearman rank correlation coefficient, regression analysis.

Results. Clear correlations of masculine gender identity with such parameters of psychological well-being as the ability to autonomy, management of social environment and personal growth are revealed. Differences in this correlations, which are various investigated groups, identified by ethnicity, representatives characteristic, was established. Spaniards are distinguished by the fact that their gender role is related to the expression of masculinity, involves the existence of clear living goals, positive perceptions of oneself and the realization of relationships. The Germans who have masculine patterns of behavior also have a positive attitude to themselves, but the realization of their relationships and life goals for them is not determinative of well-being. The masculine behavior of Ukrainian men assumes autonomy in social relations and is not connected with any clear goals of life, with any positive perception of oneself.

Conclusion. According to the empirical research we find out that the acquisition of a clearly defined masculine gender identity is a significant factor in achieving psychological well-being. A clear definition of the prevailing gender pattern of behavior gives individuals the opportunity to more successfully implement themselves in the system of relationships with others and be realized in life.

Key words: *gender identity, masculinity, sexual role, psychological well-being, autonomy, positive relationship with others, management of the social environment, personal growth, self-perception, goals in life.*

Вступ

Питання психологічного благополуччя особистості набуває особливої актуальності в сучасних кризових соціальних умовах. На цей час запит на вивчення проблеми благополуччя значною мірою пов'язаний зі зростанням кількості стресових ситуацій, ускладненням конструювання людиною власного життя, вибором життєвих орієнтирів, труднощами соціалізації внаслідок радикальних змін структури соціальних норм і цінностей. Нестабільність у суспільстві та процеси, що її супроводжують, відбиваються на самопочутті, суб'єктивному благополуччі особистості. При цьому важливим аспектом вирішення даної проблеми виступає пошук чинників і детермінант підвищення показника психологічного благополуччя особистості. З-поміж таких чинників нами виділена важлива роль маскулінності як показника визначеної статевої ідентифікації, що значною мірою задають властивий особистості спосіб поведінки, у тому числі й щодо підтримки благополуччя особистості. Відповідно, метою статті виступає аналіз зв'язку та впливу маскулінності на психологічне благополуччя особистості в різних за етнічним складом вибірках.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми

Психологічне благополуччя особистості є складним феноменом, що тривалий час привертає увагу дослідників і відображає ступінь успішності функціонування особистості. У психології склалися дві течії у ро-

зумінні даного феномену, що походять ще з Античності, через розуміння феномену щастя (А.А. Бефані, Н.М. Голубева, О.С. Ширяева). Засновником першого, гедоністичного напрямку є філософ Арістіпа з Кірені, який щастя трактував як миттєве задоволення, чуттєву радість. У межах цього напрямку свої дослідження здійснювали Д. Канеман, Н. Бредберн, Е. Дінер, які описували це явище в термінах задоволеності / незадоволеності людиною власним життям.

Джерела другого, евдемоністичного підходу в розумінні благополуччя пов'язані з поглядами Аристотеля, котрий гедоністичне щастя вважав вульгарним ідеалом, який перетворює людей на рабських послідовників своїх бажань. Натомість дійсне щастя втілюється у прагненні до повного, стійкого і цілісного блага, у позитивному функціонуванні у особистісному зростанні. У межах цього напрямку психологічне благополуччя А. Уотерман, К. Ріфф, Б. Сінгер, А. Макгрегор (1995) вивчали як зумовлене позитивним психологічним функціонуванням і розвитком людського потенціалу.

Згідно з дослідженнями Н. Бредберна, Р. Раяна, К. Ріфф, К. Кейс, Е. Десі, Е. Дінера, П. Фесенко, Л. Жуковської психологічне благополуччя вивчається з огляду на розуміння суб'єктивної природи щастя, благополуччя. Як універсальне поняття пропонують термін «психологічне благополуччя особистості» та всебічно досліджують його (Позднякова, 2007).

Психологічне благополуччя як цілісне суб'єктивне переживання має велике значення для людини, оскільки пов'язане з її базовими цінностями та потребами. Таке розуміння цього феномену акцентує увагу на єдності емоційної оцінки людиною свого життя та процесу її самоактуалізації. Найбільш вдало ці два аспекти синтезовані в шестикомпонентній теорії психологічного благополуччя К. Ріфф, котре вона подає як «позитивне функціонування особистості». Вона зазначає, що компонентами психологічного благополуччя особистості виступають позитивні стосунки з оточуючими людьми, спроможність до автономії, наявність чітких життєвих цілей, самоприйняття, особистісне зростання та можливість управління середовищем (Ryff & Keyes, 1995).

Сучасні дослідження акцентують увагу на конкретних факторах, що забезпечують саме психологічне благополуччя, зокрема, рівні суверенності психологічного простору (Е. Паніна), реальних відносинах зі світом (Д. Леонт'єв), високій оцінці значимості світу та своїх можливостей (О. Кронік, Н. Водопьянова), задоволенні базових психологічних потреб (Е. Десі, Р. Раян) тощо. Науковий інтерес сучасних дослідників зосереджений на встановленні зв'язку психологічного благополуччя зі станом фізичного і психосоматичного здоров'я (Е. Десі, Р. Раян, К. Ріфф, Б. Сінгер, К. Фредерік), генетичними чинниками (М. Аргайл, А. Теллеген), зовнішніми обставинами життя: рівнем матеріального достатку, освітою, соціальним статусом тощо (Н. Бредберн, Е. Дінер, Т. Кассер, М. Раян), віком і статтю (М. Аргайл, Е. Дінер, К. Ріфф, П.П. Фесенко), рівнем культури (М. Лінч), етнічністю (В. Гриценко).

Р. Десі визначає благополуччя як «гарне функціонування»; П. Фесенко – як системну якість людини, засновану на психосоматичному, психічному і психологічному здоров'ї. У цих дослідженнях акцент переважно зроблено на відображенні стану та особливостях внутрішнього світу людини, що визначають переживання нею свого стану й зумовлюють відповідним чином поведінку. Дослідники А. Вотерман, Е. Десі, Д. Каннеман, Р. Раян звертають увагу на те, що психологічне благополуччя забезпечується не тільки внутрішнім, фізичним і психічним благополуччям, але й станом духовно-морального здоров'я та соціального середовища (Шевеленкова, 2005).

Актуальні вітчизняні та зарубіжні психологічні дослідження акцентують увагу на різних чинниках, аспектах та детермінантах психологічного благополуччя особистості.

Зокрема, Н.В. Каргіна (2018) визначає, що чинниками психологічного благополуччя виступають фаталістичне теперішнє, інтелект, саморозуміння, залученість, відповідальність, зрозумілість, рефлексивність, самоефективність, задоволеність життям тощо. Дослідницею визначено ресурси психологічного благополуччя, серед яких вона виявляє такі: часова перспектива, самодостатність, віра в справедливий світ, довіра, екзистенційна сповненість, почуття зв'язності, ідентичність, смисложиттєві орієнтації, цінність життя, оптимізм, життєстійкість, самоконтроль, незалежність тощо.

Проте дані дослідження, систематизуючи значну кількість чинників психологічного благополуччя, не завжди виділяють переважачі детермінанти його формування та часто залишають поза увагою статеві та гендерні аспекти його становлення. У дослідженні С. Batz та L. Tay (2017) проаналізовані особливості зв'язку гендерної ролі та психологічного благополуччя особистості. Узагальнюючи результати наукових пошуків, вони виділяють такі аспекти зв'язку психологічного благополуччя та гендерної ролі: структурні фактори (доступ до освіти, економічних, соціальних та політичних ресурсів, можливостей та владних систем); соціальні фактори (соціальні очікування та норми) та біологічні фактори (гормональні та генетичні передумови благополуччя). При цьому автори зазначають, що жінки мають відносні труднощі у досягненні благополуччя з огляду на соціальні утиски, виражену емоційність та схильність до переживання негативних емоцій (депресії, тривоги). Такі дані підтвердили Zuckerman, Li, and Diener (2017), які дослідили особливості негативних емоційних реакцій у чоловіків та жінок, наголошуючи на більшій схильності досліджуваних жіночої статі до переживання депресії, негативних емоцій тощо. Дослідники D. Gymez-Baya, A. M. Lucia-Casademunt, J. A. Salinas-Piñez (2018), аналізуючи цілісний комплекс зв'язків показників психологічного благополуччя в групах досліджуваних різної статі, визначили, що у чоловіків наявне статистично доведене переважання показників задоволення базових потреб, потреби у родстві, задоволенні базових потреб, задоволення умовами праці, психологічного благополуччя за переважання проблем зі здоров'ям у жіночій частині вибірки.

Особливо значущим для цього дослідження виступає вплив гендерних і рольових очікувань на благополуччя. Зокрема, С. Batz та L. Tay (2017) наголошують, що від жінок частіше очікують емоційного реагування, тоді як від чоловіків – емоційної

стійкості та витримки. Відповідно, такі очікування задають систему негативного емоційного реагування. Такої ж думки дотримується і ряд вітчизняних дослідників – Т. Говорун, О. Кікінежді (1999), І. В. Головна (2006), В. Е. Каган, О. С. Кочарян, М. Є. Жидко (2007). Вони акцентують увагу на тому, що рольові уявлення можна вважати різновидом соціальних уявлень, які розглядаються як впливовий фактор поведінки людей у суспільстві. Через формування соціальних та рольових уявлень у особистості виробляються певні правила життя і стратегії взаємодії з соціальним оточенням. Відповідно, порівнюючи ці погляди з думкою К. Ріфф (1995), можемо констатувати соціальну детермінованість як системи ролей, так і психологічного благополуччя, що цілком органічно пояснюється соціально зумовленою природою особистості (Максименко, Папуча, 2007).

Таким чином, звертаючи увагу на пов'язаність таких сфер психічного, можемо передбачити, що наявні гендерні ролі та характеристики маскулінності та фемінності, що з ними пов'язані, чинять вплив на психологічне благополуччя особистості. Так, Т. Говорун та О. Кікінежді (1999) наголошують на тому, що у теперішньому відбувається «розмиття» меж традиційної моделі статевої ролі соціалізації, що провокує викривлення рольових очікувань у міжстатевій взаємодії та знижує рівень благополуччя особистості. На цей час зміни рольової позиції чоловіків відображають деяке набуття ними «жіночих» якостей: м'якості, ранимості, чутливості та пониження здатності жорстко і раціонально керувати ситуацією під час вирішення проблем (Кочарян, 1996). Партнери можуть мати викривлені очікування стосовно своєї ролі у сімейній взаємодії. Наприклад, помилково гіперболізувати переважаючий та всезагальний авторитет чоловіка за повної фінансової, побутової та психологічної залежності жінки від нього. Проте, враховуючи сучасні тенденції у суспільному житті, система уявлень про беззаперечний авторитет чоловіка у сім'ї похитнулась, не виступає настільки всезагальною. Цей феномен пояснюється різними особливостями: 1) втрата авторитету чоловіка пов'язана зі зміною характеру економічних відносин між членами подружжя; 2) кризь призму сучасних тенденцій гендерного рівноправ'я залежність від чоловіка може сприйматись як негативне явище, що пригнічує гідність жінки. А вже пропорційно зі ступенем фінансового утримання зростає і ступінь контролю, непримиримості і непохитності авторитету чоловіка (Головна, 2007). Таким чином, розуміння ролі чоловіка як авто-

ритета з повною економічною відповідальністю, або як рівноправного члена подружжя може призвести до протиріч.

Отже, наявні протиріччя у сприйманні гендерної ролі відображають наявні у сучасному суспільстві тенденції до «перекручення», трансформації типових поглядів на роль чоловіка та жінки у сім'ї і житті загалом та при цьому відображають ефективність функціонування особистості та її благополуччя.

Таким чином, у наукових дослідженнях визначено такі тенденції. По-перше, наявний зв'язок між показниками психологічного благополуччя та особливостями статевої ролі особистості, що коріняться у соціально зумовлених формах взаємодії представників різних статей. По-друге, наявна тенденція до зміни класичної ролі чоловіка в стосунках у бік збільшення фемінності та втрати ним типових «чоловічих» якостей – рішучості, самостійності та незалежності. Така тенденція, поєднуючись із першою, може свідчити про зниження рівня психологічного благополуччя у досліджуваних чоловічої статі під час викривлення їх статевої ідентичності та труднощів у реалізації маскулінної ролі в стосунках. По-третє, на даний момент у більшості країн Європи зафіксована тенденція до погіршення психологічного благополуччя у жінок через незадоволення умовами праці, базових потреб тощо. Все вищезазначене актуалізує проблему вивчення зв'язку параметрів психологічного благополуччя із гендерною роллю сучасних чоловіків.

2. Методологія та методи

З метою вивчення кореляції показників психологічного благополуччя та маскулінності / фемінності нами проведено крос-культурне дослідження даних параметрів на вибірці загальною кількістю 236 осіб. У даній вибірці кількісно представлені три групи: 100 осіб – українців (із яких обрано 35 осіб чоловічої статі, що мають виражену маскулінність), 66 осіб – німці (13 із яких мають виражену маскулінність) та 70 – іспанці (де маскулініми виявилися 22 особи чоловічої статі). Досліджувані, які потрапили до вибірки, мають приблизно однаковий вік та підібрані безвідносно їх сімейного стану та професійної діяльності за допомогою процедури рандомізації.

У дослідженні використано комплекс діагностичних методик, спрямованих на вивчення різних аспектів психологічного благополуччя та показників вираженості маскулінності і фемінності у досліджуваних, сприйняття ними своєї гендерної і статевої ідентичності, вираженості відповідних типовим поглядам на маскуліну чи фемінну

поведінку особистісних рис та характеристик поведінки. У дослідженні маскулінності в осіб української вибірки використаний опитувальник FPI (Й. Фаренберг, Х. Зелг, Р. Гампел; шкала «маскулінність / фемінність»), фактор «маскулінність-фемінність» у досліджуваних іспанської та німецької вибірок діагностувався за допомогою опитувальника MMPI-2 (Дж. Грехем, А. Телліґен, Дж. Бучер, В. Далстром, Б. Кеммер; у даній публікації аналізуються дані шкали 5 «маскулінність / фемінність»); специфіка психологічного благополуччя досліджуваних усіх груп досліджена за допомогою методики «Шкала психологічного благополуччя» (К.Д. Ріфф, адаптація Т. Шевеленкової і П. Фесенка).

Це дослідження передбачало два етапи інтерпретації отриманих емпіричних даних. Перший етап передбачав інтерпретацію та аналіз показників кореляції маскулінності та аспектів психологічного благополуччя респондентів. Другий етап дослідження передбачав вивчення впливу маскулінності на різні аспекти психологічного благополуччя досліджуваних у трьох групах, виокремлених відповідно до етнічної належності.

3. Результати та дискусії

Нами порівняні показники кореляції психологічного благополуччя та маскулінності в досліджуваних українців, німців та іспанців (див. табл. 1). Дані, отримані в німецькій та українській вибірці, відповідають нормальному розподілу числових ознак, оскільки Z за Колмогоровим-Смирновим становить: у німецькій вибірці – 0,788 (рівень значущості складає 0,581), в українській – 1,06 (рівень значущості 0,211); в іспанській вибірці розподіл відрізняється від нормального, оскільки Z за Колмогоровим-Смирновим становить 1,562 (рівень значущості складає 0,015). Тому під час подальшої статистичної обробки даних в українській та німецькій вибірках використовувався коефіцієнт кореляції Пірсона, а в іспанській – коефіцієнт рангової кореляції Спірмена.

Зупинимось детально на аналізі кореляцій психологічного благополуччя та маскулінності в українській вибірці. Як свідчать дані табл. 1, у вибірці українців зафіксовані певні кореляції між показниками психологічного благополуччя та маскулінності. Зокрема, зафіксовані сильні прямі кореляції маскулінності із показниками автономії та управління середовищем, помірна з показником особистісного зростання та сильна обернена кореляція маскулінності з позитивними стосунками як аспекту психологічного благополуччя. Тобто можемо підсумувати, що схильність до маскулінності у поведінці зумовлює прагнення досліджуваних до автономії та управління соціальним середовищем. Це можемо пояснити таким чином. Переважання в структурі особистості виражених маскулінних рис (самостійності, незалежності, рішучості тощо) дає особистості підстави для автономного функціонування незалежно від соціального оточення. Властивий маскулінній особистості патерн «досягнення мети» та протистояння умовам, що базується на переважанні ролі «здобувача благ» (Кочарян, 1996), проковує активізацію його спроможності до автономного життя, що стає необхідністю. Адже не можливо під час виконання ролі «здобувача благ» проявляти виражену залежність від оточення та відсутність спроможності до автономії і самодостатності. Схожа тенденція спостерігається і стосовно спроможності до управління середовищем, що виступає, окрім показника психологічного благополуччя, ще і вагомим аспектом зрілої і самодостатньої особистості. Так, спроможність до моделювання середовища, передбачення ходу подій та як наслідок організації життя сім'ї виступає типовим маскулінним і чоловічим патерном поведінки. Саме такі зв'язки між показниками благополуччя стосунків у парі та гендерними особливостями поведінки полягають, відповідно до поглядів С. Batz та L. Tay (2017), у кращій задоволеності базових

Таблиця 1

Показники кореляції психологічного благополуччя та маскулінності у досліджуваних різних за етнічним складом груп

Показники психологічного благополуччя	Показники маскулінності		
	Українська вибірка	Німецька вибірка	Іспанська вибірка
«Позитивні відносини з оточуючими»	-0.411**	0.203	0.652**
«Автономія»	0.307*	0.574*	0.540**
«Управління середовищем»	0.358*	0.694**	0.452*
«Особистісне зростання»	0.281*	0.374**	0.474*
«Цілі у житті»	0.262	-0.037	0.449*
«Самосприйняття»	0.146	0.619*	0.612**

Примітка: ** – $p \leq 0.01$; * – $p \leq 0.05$

потреб та рівні життя у сучасних чоловіків. Саме це і визначає їх вищий рівень психологічного благополуччя.

Цікаво є зафіксована нами обернена кореляція позитивних стосунків з оточуючими та показника маскулінності особистості. Дану кореляцію ми інтерпретуємо як відсутність залежності між властивим патерном гендерної поведінки та наявністю контактності з оточуючими людьми, що типово більшою мірою приписується жінкам, ніж чоловікам (І.В. Головнева, 2007). Тобто схильність до достатньої кількості позитивних і довірливих стосунків з оточуючими може виступати показником благополуччя як жінок, так і чоловіків.

Частково визначена кореляція показника особистісного зростання є закономірною, адже розвиток власної особистості включає, відповідно, і гендерну ідентифікацію. Отже, визначення у власній гендерній ролі є вагомим аспектом його особистісного становлення, а отже, і підвищення рівня психологічного благополуччя.

Відсутність кореляцій за показниками цілей у житті та самосприйняття може бути інтерпретовано як можливість особистості досягти високого рівня психологічного комфорту і благополуччя за відсутності чітких життєвих цілей і пріоритетів, їх дифузності та невизначеності.

Порівнюємо особливості кореляції маскулінності з показниками психологічного благополуччя у всіх трьох вибірках. Так, параметр позитивних стосунків з оточуючими має сильну пряму кореляцію в іспанській групі та обернену в українській. Тобто з огляду на особливості менталітету іспанці надають більшого значення стосункам з оточуючими, відкритості до набуття комунікативного досвіду у контексті досягнення благополуччя та високого рівня життєвого функціонування, порівняно з українцями, для яких властива зворотна тенденція – високий рівень благополуччя, не зумовлений успішністю в комунікації. Це можна пояснити типовим баченням маскулінних рис особистості чоловіка, що наділяється якостями незалежності, строгості, самостійності. Тобто досягнення ним психологічного благополуччя не передбачає соціальну залежність, що неминуче реалізується за умови високого рівня залучення до спілкування з оточуючими. У німців така залежність загалом відсутня, що відповідає етнічним очікуванням від представників даної нації чоловічої статі, які витримані, сконцентровані та педантичні, а не емоційні і включені у процес міжособистісної взаємодії. Такі закономірності контактності чоловіків певною мірою відповідають визначеним Zuckerman,

Li, and Diener (2017) тенденціям до вищого рівня соціальної активності як чинника благополуччя для сучасних чоловіків.

Визначена пряма і сильна кореляція між параметром маскулінності та автономії як показника психологічного благополуччя серед представників українців, німців та іспанців. Тобто автономність, спроможність до самостійності і самодостатності як винятково маскулінні риси є неодмінним та вагомим чинником високого рівня психологічного благополуччя. Хоча і визначений дещо слабший зв'язок даного параметру в українській вибірці, представники якої хоча і не прагнуть повною мірою включатися у стосунки з оточуючими, досягаючи високого рівня задоволеності життям, проте прагнуть певного рівня автономії. Такі дані доводять отримані науковцями D. Gymeza, A. M. Lucia-Casademunt, J. A. Salinas-Piñez (2018) свідчення вагомості особистісної незалежності та позитивного контакту з власним «Я» у процесі підвищення показника благополуччя для чоловіків.

Управління середовищем як чинник психологічного благополуччя також має пряму і тісну кореляцію з показником маскулінності у досліджуваних усіх груп. Тобто створення таких умов соціального існування, які б дали можливість задовольнити базові потреби, є неодмінною детермінантою високого рівня благополуччя усіх чоловіків, незалежно від їх етнічної належності. Ці дані відповідають типовим поглядам на маскулінну поведінку чоловіка, як «творця життя», «здобувача матеріальних благ», що проявляє активність, наполегливість та керує життям. Лише за цих умов він може вважати себе реалізованим і благополучним (Кочарян, 1996; Каган, 1989). При цьому дана якість, як і автономія, є неодмінною характеристикою успішного чоловіка в різних етнічних групах, що знову ж доводить роль соціальної активності у досягненні високого рівня благополуччя, визначену у дослідженні Meisenberg G., Woodley M. A. (2014).

Однозначна пряма і сильна кореляція зафіксована нами і за параметром зв'язку особистісного зростання з показником маскулінності в усіх трьох групах. Тобто ступінь реалізованості особистісного потенціалу чоловіком є, як і автономія, і управління середовищем, вагомим показником його благополуччя незалежно від етнічної належності. Відповідно, вираженість своїх особистісних характеристик виступає умовою позитивного життєвого функціонування.

Неоднозначні кореляції отримані нами за параметрами життєвих цілей та самосприйняття із психологічним благополуччям

в різних групах. Зокрема, наявність чітких життєвих цілей має пряму і сильну кореляцію з благополуччям для іспанців, що є вагомим показником їх маскулінності. Це відповідає типовим поглядам щодо поведінки чоловіка. Тобто чітка життєва визначеність, що граничить із однозначним плануванням, є вагомим показником життєвої успішності для іспанця. Імовірно, в даному випадку йдеться про необхідність компенсувати очікування високого рівня емоційності, що приписується іспанцям як чинник благополуччя. Тобто, незважаючи на достатню емоційність та прагнення до спілкування, іспанці у процесі досягнення благополуччя сильною мірою орієнтовані на чіткі життєві цілі. В інших групах значима кореляція маскулінності з даним параметром відсутня. Тобто життєві цілі не є чинником благополуччя для чоловіків із України та Німеччини, що відображає зафіксовані О.С. Кочаряном та М.Є. Жидком (2007) тенденції сучасних чоловіків до фемінізації за зниження рішучості, незалежності та спроможності до відповідальності. Тобто наявність чітких життєвих цілей є для українців та німців не настільки значимим показником життєвого успіху чоловіка.

Самосприйняття як чинник психологічного благополуччя має однозначну кореляцію з маскулінністю у німців та іспанців, де чітко та позитивне сприйняття себе є вагомим аспектом досягнення благополуччя. Натомість в українців позитивне ставлення до себе не є дієвим чинником досягнення благополуччя, що досягається за рахунок інших детермінант.

З метою простеження впливу змінної маскулінність–фемінність на загальний показник психологічного благополуччя нами був здійснений регресійний аналіз, результати якого засвідчили наступне.

Представникам різних етнічних груп досліджуваної вибірки властиві різні показники впливу маскулінності / фемінності на загальний показник психологічного благополуччя. Зокрема, в групі українців такий вплив є помірним, у німців – відсутній, а в іспанців – сильний. При цьому значення F-критерію (6,842) та відповідний рівень значущості (0,012) ($df=48$) в українській вибірці свідчать про помірний вплив на залежну змінну незалежної змінної «Маскулінність». Величина $R^2 = 0,125$, тобто 12,5% дисперсії змінної «Благополуччя» зумовлено впливом змінної «Маскулінність» у вибірці українців. Значення F-критерію в німецькій вибірці (2,552) та відповідний рівень значущості (0,120) ($df=31$) свідчать про помірний вплив на залежну змінну незалежної змінної «Маскулінність». Величина $R^2 = 0,076$, тобто 7,6% дисперсії

змінної «Благополуччя», зумовлена впливом змінної «Маскулінність» у німецькій вибірці. В іспанській вибірці значення F-критерію (13,062) та відповідний рівень значущості (0,001) ($df=34$) свідчать про значний вплив на залежну змінну незалежної змінної «Маскулінність». Величина $R^2 = 0,284$, тобто 28,4% дисперсії змінної «Благополуччя», зумовлена впливом змінної «Маскулінність». Тобто можемо стверджувати про наявність впливу гендерного фактору на процес становлення ідентичності як чинника високого рівня психологічного благополуччя у всіх трьох груп. В українців та іспанців гендерна ідентичність є більш вагомим аспектом досягнення стану благополуччя, ніж у німців, благополуччя яких меншою мірою залежить від гендерного самовизначення. Чітко визначившись із властивими їм гендерними аспектами поведінки, досліджувані української та іспанської вибірки спроможні до більш успішного життєвого функціонування, реалізації свого потенціалу, встановлення продуктивних стосунків з оточуючими. Тобто набуття чіткої гендерної ідентичності спричиняє у них високий рівень психологічного благополуччя. Чітке визначення переважуючого гендерного патерну поведінки дає особистості можливість більш успішно реалізувати себе у системі стосунків з оточуючими та проживати життя, позбавлене внутрішньої конфліктності.

Висновки

Теоретичний аналіз проблеми психологічного благополуччя особистості та її зв'язку з гендерними особливостями чоловіків і жінок дав підстави стверджувати про наявність певних статевих і гендерних відмінностей у формуванні задоволення життям та досягнення благополуччя у ньому. Зокрема, виявлено, що ступінь психологічного благополуччя за результатами наукових пошуків вищий у чоловіків, що пов'язано з їх більшою спроможністю до емоційного самокерування, задоволення потреб та життєвої самореалізації. Водночас постульований науковцями феномен «перекручення рольових позицій сучасних чоловіків» та набуття ними фемінних якостей дав підстави порушити питання теоретичного та емпіричного розгляду впливу гендеру на рівень психологічного благополуччя, що набуло особливої актуальності не лише у формі порівняння благополуччя в групах різної статі, але більшою мірою у вивченні зв'язку показників маскулінності як аспекту гендерної ідентичності чоловіка, з різними аспектами благополуччя, що реалізовано в емпіричному дослідженні.

Результати кореляційних зв'язків дали підстави стверджувати, що набуття чітко

визначеної гендерної ідентичності виступає вагомим аспектом досягнення стану психологічного благополуччя. Чітке визначення переважаючого гендерного патерну поведінки дає особистості можливість більш успішно реалізувати себе у системі стосунків з оточуючими та реалізуватися у житті.

Порівняння показників кореляції окремих аспектів психологічного благополуччя з показником маскулінності в різних групах, визначених за етнічним параметром, дали підстави визначити абсолютні для всіх груп (українців, німців та іспанців) чинники благополуччя чоловіків – спроможність до автономії, управління соціальним середовищем та особистісне зростання. У той же час визначені етнічні відмінності в кореляціях психологічного благополуччя і маскулінності представників трьох груп. Зокрема, іспанці відрізняються тим, що їх гендерна роль чоловіка пов'язана з вираженням маскулінності, яка передбачає наявність чітких життєвих цілей, позитивним

сприйняттям себе та реалізацією в стосунках. Німці, як носії маскулінних патернів поведінки, також повинні мати позитивне ставлення до себе, проте реалізація в стосунках і життєві цілі для них не є детермінантою благополуччя чоловіка. Маскулінна поведінка чоловіка-українця передбачає автономізацію в соціальних стосунках (за рахунок негативної кореляції позитивних стосунків і маскулінності) і не пов'язана ні з чіткими життєвими цілями, ні з позитивним сприйняттям себе.

Визначені нами закономірності зв'язку маскулінності із показниками психологічного благополуччя не вичерпують всієї суті цього питання і потребують подальшого уточнення. Зокрема, перспективою подальших досліджень автора можуть виступати емпіричні пошуки впливу певних характеристик сприйняття власного «Я», комунікативних стратегій на досягнення психологічного благополуччя чоловіками в етнічному контексті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Говорун Т., Кікінезді О. Стать та сексуальність: психологічний ракурс : [навчальний посібник]. Тернопіль : Богдан, 1999. 384 с.
2. Головнева И.В. Изменение традиционных внутрисемейных ролей: новые модели поведения и конфликты. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. № 4. С. 12–16.
3. Каргіна Н.В. Ресурси та чинники психологічного благополуччя особистості : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Одеса, 2018. 270 с.
4. Кашлюк Ю.І. Основні чинники, які впливають на психологічне благополуччя особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2016. Вип. 34. С. 170–186.
5. Кочарян А.С. Личность и половая роль. Харків : Основа, 1996. 127 с.
6. Кочарян О.С., Жидко М.Є. Особистісні чинники формування відносин подружньої співзалежності у чоловіків. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. Київ : Міленіум, 2007. Вип. 17 (20). С. 104–110.
7. Максименко С.Д., Максименко К.С., Папуча М.В. Психологія особистості. Київ : Видавництво ТОВ «КММ», 2007. 296 с.
8. Позднякова Е.П. Понятие феномена «психологическое благополучие» в современной психологии личности. *Психологический журнал*. 2007. № 3. С. 87–102.
9. Шевеленкова Т.Д., Фесенко П.П. Психологическое благополучие личности (обзор основных концепций и методов исследования). *Психологическая диагностика*. 2005. № 3. С. 95–122.
10. Batz, C. & Tay L. (2017). Gender Differences in Subjective Well-Being. e-Handbook of Subjective Well-Being. E. Diener, S. Oishi, & L. Tay, Editors. Publisher: NobaScholar, P. 1–27.
11. Gómez-Baya D., Lucía-Casademunt A. M. & Salinas-Pérez J.A. (2018). Gender Differences in Psychological-Well-Being and Health Problems among European Health Professionals: Analysis of Psychological Basic Needs and Job Satisfaction. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15, P. 1-27.
12. Meisenberg G., Woodley M.A., (2014). Gender Differences in Subjective Well-Being and Their Relationships with Gender Equality. *Happiness Study*. September, 20 p.
13. Ryff, C. D. & Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, P. 719–727.
14. Zuckerman, M., Li, C., & Diener, E. F. (2017). Societal Conditions and the Gender Difference in Well-Being: Testing a Three-Stage Model. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 43(3), P. 329–336.

REFERENCES:

1. Govorun, T., Kikinezhdi, O. (1999). *Stat' ta seksual' nist' : psihologichnij rakurs: [navchal' nij posibnik] [Sex and Sexuality: A Psychological Perspective [Handbook]]*. Ternopil' : Bogdan [In Ukrainian].
2. Golovneva, I.V. (2006). Izmenenie tradicionnyh vnutrisemejnyh rolej: novye modeli povedenija i konflikty [Changing traditional family roles: new patterns of behavior and conflicts]. *Praktichna psihologija ta social' na robota – Practical Psychology and Social Work*, 4, 12–16 [In Russian].
3. Kargina, N.V. (2018). Resursi ta chinniki psihologichnogo blagopoluchchja osobistosti [Resources and factors of the personality's psychological well-being]. *Candidate's thesis*. Odessa. [in Ukrainian].

4. Kashljuk, Ju.I. (2016). Osnovni chinniki, jaki vplivajut' na psihologichne blagopoluchchja osobistosti [The main factors that influence the personality's psychological well-being]. *Problemy suchasnoi psykhologii – Problems of modern psychology*, 34, 170–186 [in Ukrainian].
5. Kocharjan, A.S. (1996). *Lichnost' i polovaja rol' [Personality and sex role]*. Harkiv : Osnova [In Russian].
6. Kocharjan, A.S., Zhidko, M.Ye. (2007). Osobistisni chinniki formuvannja vidnosyn podruznoi spivzalezhnosti u cholovikiv [Men's marital coexistence relations personality factors formation]. *Naukovi studii iz socialnoi ta politichnoi psihologii – Scientific studies on social and political psychology*, 17 (20), 104–110.
7. Maksimenko, S.D. (2007). *Psihologija osobistosti [Psychology of personality]*. Kyiv : Vidavnictvo TOV “KMM” [in Ukrainian].
8. Pozdnjakova, E.P. (2007). Ponjatie fenomena “psihologicheskoe blagopoluchie” v sovremennoj psihologii lichnosti [The concept of the “psychological well-bein” phenomenon in modern psychology of the personality]. *Psihologicheskij zhurnal – Psychological Journal*, 3, 87–102 [In Russian].
9. Shevelenkova, T.D. (2005). Psihologicheskoe blagopoluchie lichnosti (obzor osnovnyh koncepcij i metodik issledovanija) [Psychological well-being of the personality (review of the basic concepts and methods of research)]. *Psihologicheskaja diagnostika – Psychological diagnostics*, 3, 95–122 [In Russian].
10. Gómez-Baya D., Lucia-Casademunt A. M. & Salinas-Pérez J. A. (2018). Gender Differences in Psychological-Well-Being and Health Problems among European Health Professionals: Analysis of Psychological Basic Needs and Job Satisfaction. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15, 1-27.
11. Meisenberg G., Woodley M.A., (2014). Gender Differences in Subjective Well-Being and Their Relationships with Gender Equality. *Happiness Study*. September, 20.
12. Ryff, C.D. & Keyes, C. L.M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 719–727.
13. Zuckerman, M., Li, C., & Diener, E. F. (2017). Societal Conditions and the Gender Difference in Well-Being: Testing a Three-Stage Model. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 43(3), 329–336.

Стаття надійшла до редакції 04.06.2019.
The article was received 04 June 2019.